

gestaltningar det visas prov på (några av de värre dessutom i barnlitteratur med kvalitetsmärke!). Men Jonsson gör goda ansatser att ringa in dessa. Hennes studie visar på ett viktigt forskningsområde om en svensk nazistisk skönlitteratur, och inte minst på att kvinnorna var mycket mer aktiva i den nazistiska rörelsen än vad som tidigare uppmärksammats. Studien visar också på potentialen för skönlitteratur som historisk källa, och möjligheterna för närmare samarbeten mellan litteraturvetare och historiker.

Så varför drogs dessa drivna kvinnor till en så misogyn rörelse? Jonsson för fram en rad, delvis motsägelsefulla, teorier. Frågan får nog sägas tåla ytterligare forskning.

*Göteborgs universitet*

ANN-SOFIE ANDERSSON

Maria Wölner-Hanssen, *Magda Goebbels: En biografi* (Möklinta: Gidlunds förlag 2013). 264 s.

Mitt i den till synes oändliga floden av litteratur om Nazityskland och dess ledande potentater finns det en kategori som har behandlats relativt sparsamt, nämligen de ledande nazisternas familjer i allmänhet och deras hustrur i synnerhet, möjligtvis med undantag av Eva Braun. Förvisso finns det litteratur om dem, men det förändrar inte faktum; hustrurna till män som Himmler, Göring, Bormann får sällan mera än ett kort omnämnande och kanske en schablonartad karakteristik. De tillerkänns sällan någon djupare egen betydelse, varken av politisk eller av annan natur. Visserligen var kvinnans roll i Nazityskland rent ideologiskt i hemmet och utanför det offentliga livet, men det innebär ju inte att verkligheten alltid var beskaffad så.

De kvinnor som befann sig i maktens absoluta närhet saknade förvisso ofta all möjlighet till reellt politiskt inflytande, men idag vet vi ganska mycket om såväl strukturer som de enskilda människorna inom parti- och statsapparaten eller inom de olika väpnade organen. I det perspektivet tycker jag man ska se värdet av studier även av de ledande nazisternas familjeförhållanden. Vilka relationer levde de i? Hur påverkades deras verksamhet av den privata sfären och i vilken grad kunde deras hustrur skapa sig en egen tillvaro utanför hemmet? Frågorna är många och det är inte alltid svaren är intressanta, men de bidrar ändå till en djupare förståelse för både individuella och strukturella förhållanden i nazitoppen.

Det är mot denna bakgrund man ska se Maria Wölner-Hanssens bok om Magda Goebbels, hustru till propagandaministern Joseph Goebbels. Författaren har lockats av gåtorna kring människan Magda Goebbels, varför hon

blev troende nazist och, framför allt, hur hon kunde gå så långt att hon i krigets sista skälvande timmar dödade sina sex barn, innan också hon och hennes man tog livet av sig nere i Hitlers bunker under det sönderskjutna Berlin. Frågorna är intressanta och viktiga, men bristen på källmaterial skapar oundvikligen problem för alla som vill närma sig Magda Goebbels.

Hennes mamma publicerade 1952 en biografi över sin dotter som tidningsföljetong och 1978 kom en biografi skriven av Hans-Otto Meissner på uppdrag av Magdas före detta svägerska Eleonore Quandt (från hennes första äktenskap med Günther Quandt). Båda skrifterna lider av uppenbarliga källkritiska problem, men är också de enda som i större omfattning gör anspråk på att känna till Magdas repliker och tankar. Andra för kunskapen om kretsen kring Hitler ofta nyttjade memoarer – Traudl Junges, Rochus Mischs, Wilfred van Ovens – används glimtvis av författaren. Det är ungefär här som problemen börjar. I sin strävan efter att förstå Magda Goebbels lockas Maria Wölner-Hanssen att lägga repliker i hennes mun och tankar i hennes huvud, som vi rimligen inte har en aning om. Även långa citat från Magda Goebbels hämtas ur Meissners bok; det ger förvisso mera liv åt skildringen, men eftersom de bygger på ex-svägerskan Eleonores minnesbild av samtal flera decennier tidigare så är det uppenbart osäkra citat. Av Magdas egen hand föreligger ett manus till ett radiotal som hölls i maj 1933 och det ofta citerade brevet från slutstriden om Berlin till sonen Harald Quandt (då i brittisk fångenskap) i vilket hon beskriver hur hon vill "rädda" även barnen undan en hämndlysten och hård eftervärld när Tredje riket störtat samman.

Det kan tyckas lite ironiskt att källorna kring Magda Goebbels är så magra eftersom den man som hon gifte sig med 1931, Joseph Goebbels skrev mellan 1924 och 1945 en dagbok som är en av våra huvudkällor till kunskap om den inre kretsen kring Hitler. Goebbels dagböcker är så dominerande bland källmaterialet att fler än en forskare har varnat för att ett alltför flitigt, om än kritiskt, nyttjande av dem. Här använder dessvärre Maria Wölner-Hanssen enbart Ralph Georg Reuths fembandsutgåva från 1992, men inte Elke Frölichs vetenskapliga utgåva i ett 30-tal tjocka volymer (1993–2006) dignande av kommentarer. Under hela deras äktenskap var Goebbels notoriskt otrogen inte minst med sekreterare och skådespelerskor i beroendeställning till honom. Hans dagbok innehåller ofta korta notiser som indikerar kriser i äktenskapet. Dessa kulminerade 1937–1938 då Joseph Goebbels öppet visade upp sin relation med den tjeckiska skådespelerskan Lida Baarová. Mitt i detta kaos fick Magda känslomässigt stöd av Goebbels statssekreterare Karl Hanke, även om vi inte vet exakt hur långt detta stöd gick. Endast ett ingripande från Hitler, som ville rädda fasaden av familjen Goebbels som den nazistiska idealbilden gjorde att äktenskapet inte upplöstes.

Dessa kritiska anmärkningar innebär inte att Maria Wölner-Hanssen

har skrivit en dålig bok, absolut inte. Hon drivs av en äkta nyfikenhet på föremålet för sin bok, och många intressanta fakta och reflektioner kommer fram, inte minst när det gäller Magdas personliga och idémässiga utveckling före tiden med Joseph Goebbels, om relationen till den aktive sionisten Viktor Chaim Arlosoroff och äktenskapet med Günther Quandt. Boken väcker också en hel del nya frågor hos den nyfikne läsaren, vilket en bra bok ska göra. Men tyvärr störs denna bild av formuleringar av mera spekulativ natur, även om det inte anges att det rör sig om just spekulationer. Om författaren hade tagit sig för att inledningsvis diskutera källsituationen och svårigheterna att tränga fram till människan Magda Goebbels, hennes känslor och tankar, så hade många fällor kunnat undvikas. Istället lockas nu Maria Wölner-Hanssen gång på gång lägga ord och tankar i huvudpersonens mun och huvud, utan att vi kan veta det minsta om detta stämmer med verkligheten.

*Försvarshögskolan*

LARS ERICSON WOLKE

Nils Hansson, *Entusiasm – skepsis – distans: studier i svensk–tyska förbindelser inom medicinen 1933–1945*, Faculty of Medicine Doctoral Dissertation Series 2013:38 (Lund: Lunds universitet 2013). 237 s.

Få historiska perioder är så grundligt undersökta som nazidiktaturen. I omfattande studier har frågan ställts: Hur var en utveckling mot folkmord möjlig mitt i Europa? I Tyskland fick läkarna en ödesdiger nyckelroll för att rädda ”den nordisk-germanska rasen”. Relationerna mellan Nazityskland och medicinarna i Sverige har lyfts fram i internationella sammanhang, senast i en doktorsavhandling i klinisk medicin med inriktning medicinshistoria av Nils Hansson vid Lunds universitet i samarbete med forskare från universiteten i Greifswald, Rostock och Tartu.

Hanssons avhandling är en sammanläggningsavhandling med fyra artiklar, varav han är ensamförfattare till ”En brun lagerkrans? Om nomineringarna av svenska läkare till hedersdoktorer i Greifswald 1943/44” och ”Tre svenska läkares resor till Tredje riket: kontexter, kontakter, konsekvenser” publicerade i *Svensk Medicinhistorisk Tidskrift* (2013).

Det övergripande syftet är att kartlägga och analysera de svensk–tyska medicinska kontakterna 1933–1945. Varför och med vilka medel försökte tyska läkarförbundet stärka kontakterna med svenska läkare? Hanssons resultat bekräftar tidigare forskning som visat naziregimens infiltration i Sverige genom att systematiskt kontakta inflytelserika personer.